

Macro-evaluarea

Veronica Ilie

“Every society defines itself by what it chooses to remember and what it chooses to forget.”¹

Keywords: *Macro-Appraisal*

A stăpâni informația, într-o societate bazată pe cunoaștere, echivalează cu a deține privilegiul puterii asupra axei **trecut-viitor-prezent**. Fără o continuitate a trecutului care să dea legitimitate viitorului, prezentul este sortit amneziei. Și cum informația percepută ca proces, cunoaștere și obiect, care transformă structura și elimină incertitudinile, care modelează și dă formă cunoașterii se regăsește în documentele de arhivă², a alege **azi** ce se va aminti **mâine** a devenit o necesitate legitimă.

Documentul nu este obiectiv, un brut material inocent, ci exprimă puterea societății asupra memoriei și asupra viitorului: documentul este ceea ce rămâne.³ Dar ce documente sunt sortite a fi date uitării? Ce documente sunt menite a rămâne în timp imaginea societății? Ce sau cine dictează, în acest proces de uitare-amintire, valoarea și non-valoarea documentelor de arhivă? Acestea sunt provocări atemporale, la care arhivistul de pretutindeni a încercat și încearcă să găsească soluția propice. Cadru, fie teoretic sau practic, în care aceste provocări și-au găsit și își găsesc expresia, este cel care a generat și generează diferențele.

Într-o societate aflată într-o continuă schimbare, arhivistul este provocat să găsească formule noi pentru dileme vechi, să treacă prin filtrul reevaluării “tradiționalele” idei, metodologii, strategii arhivistice vizând viața și soarta documentului de arhivă.

[...] that archival science should view archival ideas, strategies, and methodologies over the past centuries, and from here on into future centuries, as concepts that are constantly evolving, ever mutating, continually adapting,

¹ Lesley Richmond. *The memory of Society: Businesses* [= http://skjalasafn.is/files/servefir/2001-citra/pres_20.html], 2014.

² Carol Couture. *Le concept de document d'archives à l'aube du troisième millénaire*. “Archives” 27 (1996), 4, p. 8 [= http://www.archivistes.qc.ca/cora/afficheFic.php?fic=vol27_4/27-4-couture.pdf&usager_id=], 2014.

³ Terry Cook. *Archival Science and Postmodernism: New Formulations for Old Concepts*. “Archival Science” 1 (2000), 1, p. 3-24 [= <http://www.mybestdocs.com/cook-t-postmod-p1-00.htm>], 2014.

because of radical changes in the nature of records, record-creating structures, organizational and work cultures, societal and institutional functions, individual and personal record-keeping predilections, institutional record-keeping systems, contemporary record uses, and the wider cultural, legal, technological, social, and philosophical trends in society.⁴

Nevoia actuală a societății de reevaluare, de reconstrucție a teoriilor și practicilor arhivistice tradiționale nu implică o dezicere totală de acestea. Ideile arhivistice alcătuite într-un anumit timp și spațiu reflectă realitatea externă, aceste idei fiind reconstruite, chiar redescoperite într-un alt timp sau spațiu, sau reconfigurate peste generații în același spațiu.⁵ Teoreticienii cei mai buni sunt aceia care au fost capabili să recunoască și să articuleze aceste schimbări în societate și să le transpună conceptual în teoria și practică arhivistică.⁶

De la “administratorul” lui Jenkinson la “arhivistul” lui Schellenberg

Vreme îndelungată, gândirea arhivistică internațională a fost dominată de ideile teoretice formulate de Sir Hilary Jenkinson și Theodore R. Schellenberg. În materie de selecționare – încorporând conceptele de evaluare și eliminare a documentelor, teoriile sunt diametral opuse: în timp ce Jenkinson susținea că doar **administratorul**, și nu arhivistul, având în vedere necesitățile practice, este îndreptățit să determine valoarea documentelor, Schellenberg considera că doar **arhivistul**, și nu administratorul, ghidându-se după necesitățile utilizatorilor de documente, ale cercetătorilor, ar trebui să aprecieze valoarea arhivistică a documentelor.

Pentru a conserva **adevărul** documentar, arhivistul se menține neutru, obiectiv, imparțial, pasiv, un *broker* cinstit între creator și cercetător, niciodată alegând sau selecționând documentele de arhivă, ci doar moștenindu-le de la creatori ca rămășițe **naturale**.⁷ Dacă documentele sunt rezultatul natural al activității unei administrații, căpătând putere de mărturie nealterată a acțiunilor și a tranzacțiilor acesteia, dacă arhivele sunt emanarea organică de documente de la o administrație, atunci orice intervenție post-creație a arhivistului asupra documentelor de arhivă – credea Jenkinson – ar submina ordinea inițială și, implicit, caracterul de mărturie imparțială al acestora⁸. Singurul îndreptățit să intervină asupra documentelor unei administrații, să determine documentele de arhivă (*records*), să procedeze la selecționarea acestora este **administratorul** organizației creatoare, acesta orientându-se, în acest proces, după criteriile și valorile proprii. Doar documentele rezultate în

⁴ *Ibidem*.

⁵ Idem. *What is past is prologue: a history of archival ideas since 1898 and the future paradigm shift*. “e-Archivaria” 43 (1997), p. 20

[= <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/12175/13184>], 2014.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Idem. *Beyond the screen: The Records Continuum and Archival Cultural Heritage* (paper delivered at the Australian Society of Archivists Conference. Melbourne. 18 august 2000) [= http://www.archivists.org.au/sem/conf2000/terry_cook.pdf], 2014.

⁸ Idem, *What is past is prologue* cit., p. 23.

urma acestui proces natural de evaluare și eliminare sunt impregnate cu **imparțialitate și autenticitate**⁹.

Chiar dacă viitorul va deplânge urmările, numai astfel se elimină riscul ca prejudecățile arhivistului să altereze procesul natural al selecționării masei documentare a creatorului, doar astfel se elimină riscul ca arhivistul să își impună viziunea sa personală asupra valorii sau non-valorii documentelor de arhivă. Făcându-l pe **administrator** singurul agent al selecționării și distrugerii propriilor documente, practic, Jenkinson a preferat să ignore responsabilitățile de drept ale arhivistului de a participa activ la construirea memoriei societății.¹⁰

“Abordarea pasivă” susținută de Jenkinson, reflectând interesele și perspectivele creatorului de documente de arhivă, sancționează distrugerea documentelor de arhivă pentru orice motiv pe care creatorul sau custodele ulterior îl poate determina, din preocuparea de a depăși situațiile stânjenitoare sau scandalurile, de a proteja intimitatea, de a zădărnici deschiderea și răspunderea; sancționează distrugerea documentelor de arhivă și datorită unei percepții eronate asupra **administratorului**, însemnătății documentelor proprii de arhivă și, de aceea, subminează prezervarea cunoașterii istorice și a memoriei colective.¹¹

Curentul jenkinsonian a promovat o evaluare în vederea eliminării, nu o evaluare în vederea conservării documentelor de arhivă.¹² “Ceea ce poate părea la o primă vedere un simplu joc de cuvinte consolidează, de fapt, germenii unei distincții fundamentale. Arhivistul primei tendințe este îndeosebi preocupat de interesele administrative, financiare și pe termen scurt (**economie de spațiu**), pe care le presupune eliminarea, pe când arhivistul celei de a doua tendințe se interesează mai mult de aspectele patrimoniale și pe termen lung (**arhivele ca mărturie a păstrării**). Dincolo de termeni, aceste distincții conduc, fără îndoială, la abordări ale evaluării foarte diferite.”¹³

Proliferarea instituțiilor moderne puternic birocratizate, respectiv explozia de înscrisuri oficiale ale administrațiilor de la jumătatea secolului al XX-lea au început să pună sub semnul întrebării abordarea lui Jenkinson, fiind tot mai evident că prezervarea tuturor documentelor în Arhive devenea un deziderat irealizabil și, implicit, că distrugerea deliberată a documentelor devenea o activitate imperios necesară și legitimă. În acest context, tot mai multe voci ale arhiviștilor americani s-au ridicat împotriva evaluării în vederea eliminării:

⁹ Martha Kathleen McLeod, *Redrawing the boundaries of societal memory: Introducing a modified macro-appraisal approach at the Great-West Life Assurance and London Life Insurance Companies* (ch. *An examination of public sector appraisal theories*), A Thesis, Department of History (Archival Studies), University of Manitoba, 2000, p. 7
[= <http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk3/ftp04/MQ57560.pdf>], 2014.

¹⁰ Hilary Jenkinson, *The English Archivist: A new profession*, în *Selected writings of Sir Hilary Jenkinson* (ed. Roger H. Ellis, Peter Walner), Gloucester 1980, p. 230, apud M. K. McLeod, *op. cit.*, p. 8.

¹¹ M. K. McLeod, *op. cit.*, p. 8-9.

¹² C. Couture, *Les calendriers de conservation: aspects théoriques*, colloque international *La gestion des archives courantes et intermédiaires: politiques et pratiques*, 1998.

¹³ *Ibidem*.

[...] it is obviously no longer possible for any agency to preserve all records which result from its activities. The emphasis of archives work has shifted from preservation of records to selection of records for preservation.¹⁴

Dilema, încă de actualitate, era aceea de a decide ceea ce va fi distrus și ceea ce va fi conservat. Între cele două extremități de ales, există documente asupra cărora nu există niciun dubiu. Cantități uriașe de documente devin, în mod evident, inutile după o anumită perioadă de timp, uneori foarte scurtă; nu există, așadar, niciun motiv de a le conserva chiar și în eventualitatea în care acest lucru ar fi posibil.¹⁵ Contrar, alte documente sunt evident demne de a fi păstrate pe termen nedefinit. Dilema constă în a decide soarta acelor documente care se găsesc între cele două extreme, ale căror interes și utilitate sunt discutabile.¹⁶

Contracarând lipsa de implicare a **arhivistului** lui Jenkinson în administrarea documentelor de arhivă de la creatori, cu consecințe dezastruoase asupra viitorului documentelor, Philip C. Brooks a susținut fervent cooperarea între arhiviști (ca judecători ai valorii documentelor) și *records manager*-i (ca administratori ai documentelor), pe durata întregului ciclu de viață al documentelor. Funcția de evaluare poate fi îndeplinită cu mai mult profesionalism doar printr-o înțelegere deplină a documentelor unei entități prin prisma relațiilor care se stabilesc între documente, în cadrul procesului de creare a acestora, mai degrabă decât după ce au fost lăsate uitării și deteriorării¹⁷. Pentru a judeca valoarea arhivistică a documentelor, acesta propunea trei criterii de evaluare: valoarea pe care entitatea o acordă documentelor, utilitatea pe care o prezintă documentele pentru istoria administrativă a creatorului, valoarea istorică a documentelor.¹⁸

G. Philip Bauer considera că se impune a se lua în discuție utilizarea și costurile pe care le implică preluarea sau achiziționarea și conservarea arhivelor. Concomitent, definea patru tipuri de utilizări, și anume: utilizarea de către entitățile creatoare; utilizarea cu scopul de a proteja drepturile cetățenilor; utilizarea în cadrul cercetărilor serioase; utilizarea pentru a satisface curiozitatea genealogiștilor sau erudiților. În continuare, propunea trei criterii pentru a judeca utilitatea: caracteristicile și importanța cantitativă ale informației conținute în documente;

¹⁴ Margaret Cross Norton, *Records Disposal*, în *Norton on Archives: The Writings of Margaret Cross Norton on Archives and Records Management* (ed. Thornton W. Mitchell), Chicago 1975, p. 232, apud T. Cook, *op. cit.* p. 26.

¹⁵ W. Kaye Lamb, *L'art de la destruction*, în *Techniques modernes d'administration des archives et de gestion des documents: recueil de textes* (compilat de Peter Walne), Paris 1985 [= <http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r8532f/r8532f0r.htm#L'art%20de%20la%20destruction>], 2014.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ T. Cook, *op. cit.*, p. 27.

¹⁸ C. Couture, *L'évaluation des archives. État de la question*, "Archives" 28 (1996-1997), 1, p. 10 – 11 [= http://www.archivistes.qc.ca/cora/afficheFic.php?fic=vol28_1/28-1-couture.pdf&usager_id=], 2014.

pertinența clasificării documentelor; densitatea și importanța calitativă a conținutului¹⁹.

Theodore R. Schellenberg a sintetizat și articulat ideile colegilor săi, contribuția acestuia în materie de selecționare, deloc neglijabilă, materializându-se în dezvoltarea criteriilor de evaluare a documentelor. Schellenberg a distins două valori ale documentelor: *primary value* (valoarea primară) și *secondary value* (valoarea secundară), percepute în accepțiunea lor cronologică și nu ca o valoare primitivă (primară), puțin evoluată, respectiv ca pe o valoare cu o mică importanță (secundară).²⁰

Valoarea primară se referă la rațiunile înseși pentru care documentul de arhivă a fost creat:

The immediate and specific purpose for which a record [is] created.²¹

În plus, Schellenberg identifica trei componente ale valorii primare, și anume legală, financiară și administrativă.²²

Valoarea secundară a documentelor implică utilizări posibile ale acestora de către cercetătorii viitori. Valoarea secundară comportă: *evidential value* (valoarea de mărturie) și *informational value* (valoarea informațională). Valoarea de mărturie reflectă importanța documentelor pentru cercetători, și nu pentru administratori, în documentarea structurii, a funcțiilor, programelor, politicilor și procedurilor entității creatoare, fără nicio asociere cu conceptul "mărturie" al lui Jenkinson. Valoarea informațională se referă la conținutul documentelor în legătură cu persoane, corporații, lucruri, probleme, condiții și existența în legătură cu acțiunile guvernului însuși.²³ Valoarea informațională implică mărturia în dimensiunea sa extra-instituțională.²⁴

Valoarea primară durează atât timp cât documentele servesc creatorului în nevoile operaționale continue. De aceea, documentele având o valoare primară priveau strict organizațiile creatoare sau, mai degrabă, *records manager*-ii. La nivel conceptual, acestea rămâneau *records*, și nu *archives*. Arhivele înglobează doar acea mică parte aleasă de arhivist pentru păstrare pe termen lung, din mai marele, originalul întreg – *records*. Astfel, **arhivistul** lui Schellenberg, și nu **administratorul** lui Jenkinson, este singurul competent să discearnă, din masa documentară, valorile permanente, după cercetări și analize prealabile, datorită pregătirii sale istorice și abilității de a consulta specialiștii în diferite subiecte cu scopul de a cuprinde cât mai multe direcții de cercetare posibile²⁵. **Arhivistul** lui

¹⁹ *Ibidem*, p. 11.

²⁰ *Idem*. *Les calendriers de conservation* cit., p. 8.

²¹ *Ibidem*.

²² T. Cook. *op. cit.*, p. 27.

²³ *Ibidem*.

²⁴ C. Couture. *op. cit.*, p. 9.

²⁵ T. Cook. *op. cit.*, p. 27.

Schellenberg primează și în materie de eliminare a documentelor în scopul distrugerii.²⁶

Un proces de evaluare călăuzit de nevoile cercetătorului forțează arhivistul să rămână, în ultimă instanță, un “profet” încercând să prezică tendințele viitoare în cercetare mai degrabă decât un analist încercând să reflecte funcțiile, programele și activitățile creatorilor de documente și societatea largă în care acei creatori trăiesc, muncesc, joacă, gândesc și visează.²⁷

Eșecul selecționării tradiționale a documentelor de arhive

Proiectând o viziune distorsionată, accidentală a societății, evaluarea arhivistică tradițională a dezamăgit. Cuvintele lui Gerald Ham, promotorul acestei idei, au devenit memorabile:

Our most important and intellectually demanding task as archivist is to make an informed selection of information that will provide the future with a representative records of human experience in our time. But why must we do it so badly? Is there any other field of information gathering that has such a broad mandate with a selection process so random, so fragmented, so uncoordinated, and even so often accidental?²⁸

Conștientizarea acestei realități a generat, la nivel internațional, o amplă mișcare de regândire a teoriei evaluării arhivistice și, implicit, o reevaluare a menirii științei arhivistice, a rolului arhivistului, o redefinire a obiectului arhivistic. Emanând din experiența teoretică și practică canadiană, macro-evaluarea²⁹ a fost percepută ca un “al treilea val” – o alternativă la accentuarea lui Jenkinson a criteriilor practice, de afaceri ale creatorilor de documente și la accentuarea lui Schellenberg a criteriilor de

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ M. K. McLeod, *op. cit.*, p. 12.

²⁸ F. Gerald Ham, *The Archival Edge*, în *A Modern Archives Reader* (eds. Maygene F. Daniels & Timothy Walch), Washington 1984, p. 326, apud Catherine Bailey, *From the top down: the practice of macro-appraisal*, “e-Archivaria” 43 (1997), p. 89-90 [= <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/12177/13188>], 2014.

²⁹ Arhiviștii canadieni au dezvoltat un interes susținut pentru determinarea valorii arhivistice. Discursurile arhiviștilor canadieni în materie de evaluare și selecționare se conturează, în prezent, ca adevărate oaze de cunoaștere și înțelepciune arhivistică. Experiența arhivistică canadiană, de-a lungul secolului al XX-lea, examinată prin prisma determinării valorii documentelor de arhivă, se concretizează în trei teorii principale. O primă teorie susține că valoarea arhivistică ar trebui să fie determinată într-o manieră empirică și pragmatică, bazându-se pe utilizarea actuală sau potențială a documentelor de arhivă în scopuri de cercetare. Cu cât un document este utilizat mai des de către cercetători sau cu cât mai mare este necesitatea conservării lui în scopuri de cercetare, cu atât valoarea sa arhivistică crește. O a doua teorie se sprijină pe ideea că instituția creatoare de documente rămâne singura în măsură să determine valoarea arhivistică și, în consecință, să precizeze documentele care ar putea fi prezervate ca arhive. O a treia teorie dezvoltă necesitatea de a evalua instituțiile creatoare înainte de a evalua documentele în sine. Această teorie – **macro-evaluarea** – a fost fundamentată de Terry Cook în studiile sale, considerabile, inspirate din munca sa desfășurată în cadrul Arhivelor Naționale canadiene.

cercetare și informaționale ale utilizatorilor de documente; este o alternativă care le combină pe amândouă, concentrându-se pe valorile societății întregi.³⁰

Abordarea tradițională sau "taxonomică" implică o sistematizare a valorilor documentelor de arhivă și a caracteristicilor acestora, o codificare a valorilor și caracteristicilor descoperite *a priori* în anumite seturi de documente de arhivă drept criterii de selecționare și o aplicare ulterioară a acestor criterii de selecționare asupra altor documente de arhivă, izolate, serie cu serie, mediu cu mediu, după cum acestea devin disponibile arhiviștilor.³¹ Întrunirea sau nu într-un document de arhivă a acestor valori codificate determină soarta documentului: reținerea sau eliminarea acestuia.

Străduindu-se să determine valoarea documentelor de arhivă în limitele contextului, formei și conținutului acestora (luând în calcul factori ca: vârstă, durată, unicitate, proporții, structură internă, relația cu alte documente, mărturia activităților creatorului, a ideilor, sau contextul organizatoric, informații adiționale privind persoane, locuri și lucruri); să aprecieze utilitatea documentelor pentru prezent sau (și mai problematic) să anticipeze utilitatea acestora pentru viitoare cercetări într-o disciplină sau mai multe; să aprecieze problemele practice și tehnice privind costurile, ordonarea și descrierea documentelor, prezervarea și, poate, copierea lor, stocarea/ depozitarea, punerea acestora în circuitul științific pentru cercetări – factori care pot schimba în orice clipă o decizie pozitivă de evaluare într-una negativă³², urmașului lui Schellenberg i se impută grija pentru produsele finale, pentru documentele de arhivă și pentru cercetarea valorilor potențiale ale documentelor.³³ Pentru a determina asemenea valori, arhiviștii se bazează pe interesele cercetătorilor, devenind "prea strâns legați de [...] piața academică"³⁴, conducând la o realitate definitivă, amară: fondurile de arhivă deținute reflectă interesele înguste ale cercetătorilor.

Paradigmele arhivistice acționate de tendințele utilizatorilor impun criterii de evaluare externe contextului documentelor și, astfel, subminează proveniența și micșorează din rolul său jucat în alcătuirea memoriei culturale³⁵. Cu alte cuvinte, interesele selective ale acelor utilizatori care pot fi capabile să influențeze deciziile de selecționare impun reținerea unor anumite fragmente ale acelor documente de arhivă care prezintă mai mult interes pentru ei, subminând înțelegerea noastră a legăturii dintre rămășițele documentare reținute cu restul documentelor înlăturate.

³⁰ Michael Piggott. *Appraisal – the state of the art*. [= <http://www.archivists.org.au/sem/misc/piggott.html>], 2007, p. 2.

³¹ Abordarea taxonomică a făcut carieră în special în SUA: T. Cook, *Documentation Strategy*, "e-Archivaria" 34 (1992), p. 184 [= <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/11849/12801>], 2014.

³² Idem. *A theoretical model*, în *The archival appraisal of records containing personal information: a RAMP study with guidelines*, Paris 1991 [= <http://www.unesco.org/webworld/ramp/html/r9103e/r9103e05.htm#3.%20a%20theoretical%20model>], 2014.

³³ Idem. *Documentation strategy* cit., p. 184.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ M. K. McLeod. *op. cit.*, p. 12.

Această realitate erodează statutul documentelor supraviețuitoare de mărturie istorică și, în consecință, rațiunea de a fi vestigii ale memoriei.

In [macro-appraisal] approach, searching out actual and anticipated research uses of the records is not part of the archivist's job. Indeed, acquiring records to serve or follow research trends is unarchival, and distorts good appraisal.³⁶

Contracurarea oricăror influențe externe în selecționarea documentelor de arhivă nu reclamă o întoarcere la pasivitatea lui Jenkinson. Dimpotrivă, acceptând selectivitatea coordonatelor memorie-uitare, arhiviștii – ca exponenți ai societății și împuterniciți prin lege – nu tagma cercetătorilor, nici creatorii de documente, au îndatorirea de a proiecta memoria colectivă, implicându-se activ în conturarea moștenirii culturale din timpurile lor, în loc să se rezume la administrarea de relicve.³⁷

Yet memory is notoriously selective - in individuals, in societies, and, yes, in archives. With memory comes forgetting. With memory comes the inevitable privileging of certain records and records creators, and the marginalizing or silencing of others. Ever since archivists began in the 1940's to face the appraisal issue squarely in a century of massive volumes of overdocumentation in all media, most of the world's archivists have accepted the responsibility of having the major hand in choosing the tiny sliver of records that will be preserved beyond short-term administrative uses, and then in many jurisdictions authorizing the destruction (or at least benign neglect) of all the rest. By so judging the relative importance of records, archivists inevitably will inject their own values, thus transforming themselves from Jenkinson's passive keepers, guardians, or custodians of an entire documentary residue left by creators to becoming themselves creators of social memory through the active formation of the archival heritage.³⁸

În ciuda canoanelor dezvoltate de Jenkinson de strictă imparțialitate, arhiviștii sunt – și întotdeauna au fost – parte integrantă a procesului istoric în care ei înșiși se găsesc. Prin urmare, se cuvine ca arhiviștii să își accepte, mai degrabă decât să își nege, propria istoricitate. Se cuvine să reintegreze subiectivul (spiritul) în obiectiv (materie) în cadrul construcțiilor lor arhivistice:

This admission of the subjectivity and bias of the archivist does not deny the validity of the principles of provenance or respect des fonds, nor is it a licence to collect willy-nilly whatever "hot" subject is currently fashionable.³⁹

³⁶ T. Cook, *A theoretical model* cit., p. 3.

³⁷ Idem, *Beyond the screen* cit., p. 4; Idem, *Méthodologie d'évaluation: macro-évaluation et analyse fonctionnelle. Partie A: concepts et théorie*. 2001 [= <http://www.collectionscanada.gc.ca/government/disposition/007007-1035-f.html>]. 2014.

³⁸ Idem, *Beyond the screen* cit., p. 5.

³⁹ Idem, *Documentation strategy* cit., p. 188.

Sanctitatea contextului arhivistic, consideră T. Cook, nu este neapărat incompatibilă cu evidenta subiectivitate a arhivistului, dar aceste două aspecte trebuie manevrate explicit și implicațiile acestora pentru teorie și practica arhivistică analizate cu grijă.⁴⁰

Ceea ce îi lipsește abordării tradiționale în materie de selecționare este lipsa unei vederi teoretice de ansamblu a creării documentelor în societate; foarte rar “încorporează” conceptele dinamicii instituționale și societale care să îndrume arhiviștii în elaborarea unui model de evaluare a **spectrului larg al experienței umane**.⁴¹

De la materie la spirit

Singura soluție la explozia informațională din prezent și “anxietatea” rezultată pare a fi adoptarea unei perspective holistice și contextuale. În loc să încerce să cuprindă incredibila masă de date neprelucrate, fapte, figuri, arhivistul canadian trebuie să se concentreze pe cunoaștere “care este creată de mințile individuale, extrăgând experiența individuală, separând semnificativul de irelevant, făcând judecăți valoroase.”⁴²

Instead of trees, we must concentrate on the forest or, in archival terms, on provenance, order, interrelationships, and context rather than on mere “facts” or raw data. [...] The deciphering of the forest's shape and purpose, the drawing of paths to explore them – these are the archivist's first purpose and role, not that of answering the particular needs of specific researchers.⁴³

Abordarea tradițională a selecționării – întreprinsă de jos în sus, de la document la funcție, de la informație la utilizator, de la particular la general, de la materie la spirit, decontextualizând documentele în raport cu relația lor organică, internă, de creare și impunând, în schimb, criterii externe pentru a judeca valorile acestora, pur și simplu nu mai este validă:

The traditional approach of moving from the bottom up, from the record to the function, from the information to the contemporary user / creator, from the specific to the general, from the matter to the mind, simply breaks down in the reality of modern bureaucracies and contemporary records. That diplomatic approach was perhaps suitable for older documents, where the surviving information universe is very limited or the functional context is largely unknown and thus the archivist has no other choice but to extrapolate it from the surviving artifact. This is emphatically no longer the case: contextual information is

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Daniel Ducharme, *La macro-évaluation des archives: l'expérience canadienne*, “Archives” 33 (2001-2002), 3-4, p. 49 [= http://www.archivistes.qc.ca/cora/afficheFic.php?fic=vol33_3-4/33-3-4-ducharme.pdf&usager_id=], 2007.

⁴² C. Bailey, *oprt. cit.*, p. 274.

⁴³ *Ibidem*, p. 274-275.

readily available (if the archivist will but look for it), and the volume of records is overwhelming.⁴⁴

Abordarea macro-evaluării dorește să deplaseze interesul arhiviștilor pentru documente spre interesul pentru contextul funcțional în care aceste documente au fost create. Contextul informațional și procesele de creare a documentelor trebuie să treacă dincolo de mediul de stocare care poartă informația sau chiar dincolo de conținutul în sine.⁴⁵ Arhivistul nu trebuie să se lase distras, inițial, de forma fizică sau de schema de clasare a documentelor, ci, mai degrabă, să analizeze procesele și funcțiile din spatele creării documentelor.⁴⁶ Astfel, înainte de toate arhivistul se cuvine să înțeleagă **de ce** documentele au fost create mai degrabă decât **ce** conțin acestea, **cum** au fost create și folosite de creatorii originali mai degrabă decât **cum** ar putea fi utilizate în viitor, și **ce** funcții și mandate oficiale ale creatorului atestă mai degrabă decât **ce** caracteristici fizice pot sau nu avea:

Appraisal in the first instance at least must be seen as an issue of mind over matter. [...] In this first and most important phase of appraisal, they must understand why records were created rather than what they contain, how they were created and used by their original users rather than how they might be used in future, and what formal functions and mandates of the creator they supported rather than what physical characteristics they may or may not have.⁴⁷

În fapt, interacțiunea dintre funcții și structuri este cea care determină spiritul organizației. Pornind de la aceasta, întâietatea este acordată creatorului, iar a pune accentul pe creator înseamnă că actul conceptual de creare a documentelor se regăsește în proveniența lor, mai degrabă decât în artefactele fizice.

Evaluarea implică o analiză atentă și cunoștințe arhivistice, diplomatice și istorice, iar nu o simplă procedură. Aplicarea liniilor directoare sau a listelor de verificare în procesul de evaluare, ca și dezvoltarea unor largi strategii de preluare sau achiziționare, toate acestea funcționează doar dacă o asemenea practică este bazată pe o înțelegere globală de către arhivist a istoriei creatorului de documente, a funcțiilor oficiale (macro-funcții, funcții, sub-funcții) și a mandatelor legale, a structurii organizatorice interne, a proceselor de luare a deciziilor, a procedeelelor de creare a documentelor, a evoluției și a schimbărilor intervenite, în timp, la nivelul tuturor palierelor anterioare, precum și pe o înțelegere similară a particularității și caracteristicilor documentelor, a suportilor, sistemelor de înregistrare.⁴⁸ Această nouă

⁴⁴ T. Cook. *Documentation strategy* cit., p. 185.

⁴⁵ Idem. *A theoretical model* cit., p. 3.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*; Idem. *From information to knowledge: an intellectual paradigm for archives*. "e-Archivaria" 19 (1984-1985), p. 40. [= <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article/view/11133/12070>], 2014.

abordare trebuie combinată strâns cu activitatea de *records management* și cea de *records disposition*.⁴⁹

Documentarea în vederea evaluării arhivistice fiind orientată către analiza funcțiilor operaționale ale administrației mai degrabă decât pe analiza documentelor în sine, se elimină riscul de supra-reprezentare arhivistică a anumitor documente, pe motiv că acestea servesc intereselor de cercetare contemporană. Totodată, documentele de arhivă mai puțin importante și duplicatele reies mai ușor în evidență.⁵⁰ Astfel, arhivistul va fi în măsură să determine mai rapid ce documente se dovedesc cele mai importante, ce serii de documente merită o atenție particulară. Dificultatea sporește atunci când informațiile implicate sunt împărțite de diferite jurisdicții sau, și mai rău, când depășesc granițele naționale.

Când se dorește cunoașterea detaliată a unei organizații, intenția nu este aceea de a stabili *a priori* valoarea documentelor produse în raport cu importanța ierarhică a celui creator. Această cunoaștere instituțională are mai degrabă ca obiectiv să permită arhivistului stabilirea unei ordini de prioritate a instituțiilor în vederea unei planificări a evaluării.⁵¹ De exemplu, după ce s-au analizat atent diferite ministere și organisme ale guvernului, se poate întocmi o listă a instituțiilor în ordinea priorității. Practic, modelul teoretic de macro-evaluare propus de T. Cook se bazează pe o abordare *top down* ("de sus în jos"):

[...] some top down holistic perspective is required to separate the sweet music from the meaningless noise.⁵²

Este o nuanță semnificativă între acest tip de abordare instituțională, caracterizată de importanța instituției, și abordarea germană de a judeca documentele după valoarea acestora în funcție de poziția ierarhică a instituției. Eșuând în misiunea lor de a fundamenta o teorie a valorilor, a unei ierarhii capabile să ghideze în selecționare⁵³, arhiviștii germani s-au reorientat asupra adoptării unor metode formale, renunțând la evaluarea conținutului. Scopul constituirii patrimoniului arhivistic era documentarea întregii activități a statului. Se subînțelege că urmele întregii activități a statului sunt *a priori* demne de a fi conservate.⁵⁴ Confruntându-se cu problema cantității documentare, s-a dezvoltat o nouă propunere formală: dacă cantitatea documentelor devenea prea voluminoasă, era suficient să nu se păstreze

⁴⁹ Într-un mediu de evaluare nemijlocită a documentelor de arhivă, arhiviștii se concentrează activ asupra a 5%. poate mai puțin, cu valoare permanentă din totalitatea documentelor, mai degrabă decât să se concentreze pasiv aprobând distrugerea a aproximativ 95% fără valoare continuă. Reorientarea muncii arhivistului de la "principiul selecționării negative" către o "selecționare pozitivă" devine obligatorie datorită volumului și caracterului documentelor moderne; T. Cook, *A theoretical model* cit., p. 3-4.

⁵⁰ T. Cook, *Méthodologie d'évaluation: macro-évaluation et analyse fonctionnelle* cit., p. 9.

⁵¹ C. Couture, *L'évaluation des archives* cit., p. 15.

⁵² T. Cook, *Documentation strategy* cit., p. 185

⁵³ Hans Booms, *La constitution du patrimoine archivistique. L'archivage comme activité sociale et politique*, "Archives" 35 (2003-2004), 1-2, p. 20 [= http://www.archivistes.qc.ca/cora/afficheFic.php?fic=vol35_1_2%2F35-1-2-booms.pdf &usager_id=]. 2014.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 21.

documentele create de toate administrațiile, ci doar cele ale instituțiilor mai importante. Pentru a stabili care sunt cele mai importante instituții, nu s-au îndreptat către o evaluare a conținutului, ci spre indiciul formal al poziției ierarhice în cadrul organizației creatoare. Postulatul conducător era următorul: cu cât poziția ierarhică a unei administrații era mai înaltă, cu atât *a priori* valoarea documentelor produse creștea.⁵⁵

Mult mai devreme, în 1877, olandezul Van Riemsdijk ajungea la concluzia că documentele ar trebui "plasate în contextul lor natural și original, acolo unde [documentele de arhivă, n. n.] își dezvăluie natura și semnificațiile cel mai bine". Van Riemsdijk nu limita organizarea administrației la structura corpului administrativ, ci includea, de asemenea, documentele proprii administrației, procedeele, sistemul de înregistrare. Acestea ar trebui studiate cu atenție înainte de a se trece la prelucrarea și selecționarea documentelor de arhivă. Van Riemsdijk se concentra nu pe documentele de arhivă actuale, ci pe procesul de creare a documentelor de arhivă, încercând să înțeleagă de ce și cum documentele erau create și utilizate de creatorul și utilizatorul original, mai degrabă decât cum vor putea fi folosite în viitor.⁵⁶

The interconnection of the documents reveals their nature and mutual context much better than any order which an archivist may introduce later. [...] breaking up the original interconnection destroys the evidential capacity of the archives.⁵⁷

Practic, doar printr-o interpretare a contextului funcțional specific creării documentelor de arhivă poate fi înțeleasă integritatea fondurilor și a funcțiilor documentelor de arhivă în contextul lor original.⁵⁸ Forma și funcția documentelor de arhivă sunt determinate de funcțiile de afaceri care conduc la crearea lor. Prin urmare, înainte de a selecționa sau utiliza documentele de arhivă, trebuie analizate și evaluate funcțiile de afaceri, adică înainte de toate de a se proceda la o evaluare a creatorilor de documente, în loc de a se recurge la evaluarea documentelor *per se*.⁵⁹

Și totuși, pătrunderea în interiorul mecanismului creării documentelor, înțelegerea contextului funcțional nu sunt îndeajuns. Se cuvine ca arhivistul să exploreze mai adânc. Terry Cook considera că locul teoriei arhivistice și contribuția unică a potențialului profesiei arhivistice la științele socio-umane rezidă în examinarea dimensiunilor adânci ale impulsurilor din societate care stau în spatele creării documentelor de arhivă:

Such questions might explore the deeper dimensions of the practical and psychological impulses in society that lie behind the creation of records - why do people need to document their activities (beyond the obvious reasons) and how do such needs in turn affect the documents created; the sociological aspects

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Eric Ketelaar. *Archival theory and the Dutch Manual*. "e-Archivaria" 41 (1996), p. 33.

⁵⁷ H. Booms. *op. cit.*, p. 34.

⁵⁸ E. Ketelaar. *op. cit.*, p. 36.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 37.

of records management in order to learn why (rather than how) certain organizations - churches, businesses, unions, governments – function as they do; the always thorny issue of what is historical „truth” – do the records reflect reality which the historians then interpret, or are the records themselves.⁶⁰

Arhivele – ca imagine a societății

Omul este, în fond, principalul factor de modificare a timpului și spațiului său (figurat), iar modificarea o face prin cunoaștere. Dar prin cunoaștere creează valori și valorile îl creează pe el însuși. Niciuna dintre acestea nu se fac însă în afara societății, în afara practicii sociale.⁶¹ Valorile unei societăți și ale indivizilor care o compun sunt indisolubile:

L'archiviste, qui est comme tout être humain un animal social [en français dans le texte], ne pourra éviter d'évaluer les documents d'archives en fonction des opinions et des représentations que le sens commun de son époque lui impose. [...] comment l'archiviste peut-il se libérer de l'embarrassante subjectivité dans laquelle l'enferme la société, ou du moins créer une distance critique?⁶²

Admițând că subiectivitatea și chiar natura artistică a evaluării nu pot fi eliminate, este mai bine ca arhivistul să speculeze mai puțin în legătură cu posibile utilizări ale documentelor în viitor și să se concentreze mai mult în vederea dezvoltării criteriilor pentru a garanta că documentele rezultate reflectă valorile, structurile și funcțiile societății contemporane creatorilor de documente.⁶³ Totuși, problema rămâne deschisă în continuare, căci întreaga „realitate” a structurilor și funcțiilor societății – pe care documentele ar trebui să o reflecte – nu poate fi determinată obiectiv de către istorici, arhiviști sau chiar de către filosofi. Soluția este de a se concentra mai puțin pe realitatea propriu-zisă și mai mult pe căile și mijloacele în care această realitate se formează. Prin cercetare și analiză, arhivistul poate determina locul cel mai plauzibil în care va fi regăsită cea mai bună mărturie documentară (opusă adevărului istoric) a acelei realități și factorii sau actorii centrali care conturează acea realitate.⁶⁴ Această abordare a fost definită în Germania ca fiind concentrată pe **imaginea** societății, nu pe realitatea obiectivă a societății *per se*, care nu poate fi cunoscută niciodată absolut, concentrată mai degrabă pe mecanismele sau locurile societății în care cetățenii interacționează cu statul care produce înțelegere adâncă și clară a dinamicii societale și a problemelor.⁶⁵

Oglindirea valorilor societale, așa cum a fost percepută de Hans Booms în 1972, implica analizarea dinamicii societale și a opiniei publice:

⁶⁰ T. Cook, *From information to knowledge* cit., p. 45.

⁶¹ Adrian Adamache, *Sugestii pentru o teorie a valorizării documentului arhivistic*, „Revista Arhivelor”, 1986, 4, p. 444.

⁶² H. Booms, *op. cit.*, p. 22.

⁶³ T. Cook, *A theoretical model* cit., p. 4-5.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 5.

⁶⁵ *Ibidem*; H. Booms, *op. cit.*, p. 26.

Sur la base des conceptions contemporaines, que l'on peut capter grâce à l'opinion publique, l'archiviste se livre à une analyse du déroulement de la vie politique de l'époque, le terme «politique» étant à prendre au sens large. Il obtient ainsi une image qui fait apparaître quels événements, quelles actions, quelles omissions, quels développements étaient considérés comme importants et significatifs.⁶⁶

Abordarea aceasta s-a dovedit, în timp, amorfă. Valorile societății sunt mai bine identificate nu direct, prin cercetarea, analizarea dinamicii societale și a opiniei publice, ci indirect prin analizarea funcțiilor a acelor creatori-cheie desemnați de societate să realizeze nevoile și dorințele.⁶⁷ De aceea, în opinia lui Booms, principiul provenienței trebuie să rămână fundament de nestrămutat în procesul de selecționare.

Evaluarea fiecărui arhivist trebuie să asigure calitatea superioară a acestei imagini reflectate în documente selectate pentru reținere permanentă. **Imaginea** evocă percepția, imitația, metafora, oglinda reflecțiilor.⁶⁸

When one remarks of someone that «she is the image of her mother», one obviously does not mean that she is her mother in some objective reality, but rather that in key essential behaviour and fundamental appearances she reflects her mother's most important characteristics.⁶⁹

Când se remarcă faptul că o fiică “este imaginea mamei sale”, evident nu înseamnă că aceasta este mama ei într-o realitate obiectivă, ci, mai degrabă, în comportamentul esențial și aparatele fundamentale ea reflectă cele mai importante caracteristici ale mamei sale. Aceeași situație este și cu instituțiile statului. Dacă nu zi de zi sau în fiecare moment captat în timp, instituțiile statului vor reflecta peste timp imaginea societății, vor reflecta speranțele, aspirațiile, activitățile și frustrările articulate de cetățeni și din această realitate se vor evidenția interacțiunile cetățeni-stat cele mai viguroase. Nu înseamnă că această proiecție sau imagine este o realitate obiectivă a societății, ci mai degrabă ea conține cele mai importante caracteristici și trăsături ale acelei realități.⁷⁰

Într-o eră în care arhivistul este obligat să păstreze un procentaj tot mai mic din întregul munte de informații create, importanța convergenței între imaginea societății și acuratețea proiecțiilor acestei imagini în documentele de arhivă sporesc în consecință. Arhivistul nu intenționează să cunoască sau să înțeleagă **imaginea per se** – aceasta ar cere o viață întreagă dedicată studiilor, iar filosofic este imposibil de atins și ar împiedica orice evaluare (sau altă operațiune, activitate) să fie completă. Mai degrabă, arhivistul își direcționează cercetările, în cadrul acestui model de macro-evaluare, pentru a identifica mecanismele și locațiile (cum sau unde) ale

⁶⁶ *Ibidem*, p. 22.

⁶⁷ T. Cook. *What is past is prologue* cit., p. 27.

⁶⁸ *Idem*. *A theoretical model* cit., p. 5.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

acestei structuri ale **imaginii**: *hot spots* în interacțiunile cetățeni-stat, astfel încât seriile cele mai bune să fie izolate și evaluate.⁷¹

Formarea acestei imagini, dialectica societății rezidă din interacțiunea dintre liderii ideologici și viața colectivă a maselor, interacțiune care se produce mai ușor în cadrul organismelor guvernamentale. Virtual, niciun aspect al existenței umane nu scapă acestei dialectici, deși imaginea nu va reprezenta fiecare cetățean în parte, ci ansamblul acestora. În fapt, oamenii își apără colectiv drepturile, încercând să își îmbunătățească condiția lor socială, protestând sau sprijinind statul în diversele sale manifestări.⁷²

Interacțiunea cetățeni-stat se definește prin intermediul a trei factori: programul, agenția, cetățenii.

Programul constituie obiectivul, intenția, ideea, chiar teoria sau ideologia din spatele funcției particulare guvernamentale. Este articulat prin legi, regulamente, directive sau linii directoare, proceduri operaționale practice și declarații ale mandatelor publicate, ca și cele din dezbaterile parlamentare sau anumite comentarii din media. Programul implică mai mult decât o ideologie politică sau a partidelor politice; se extinde către intenția intelectuală a funcționarilor guvernamentali prin intermediul cărora ideologia și politicile respective sunt interpretate și modificate în practica administrației guvernamentale. Importanța programului depinde de impactul asupra societății care este determinat, în parte, de continuitatea acestuia, de permanența, mărimea și aria de acoperire a populației afectate, și relevanța problemelor sociale majore sau a problemelor politice majore, ca și gradul de schimbare și impactul în comparație cu alte schimbări sociale. **Programul** devine oglinda schimbărilor sociale, un agent prompt al acestora.⁷³

Conturarea **imaginii** este afectată nu doar de prejudecata sau flexibilitatea programului în cauză. Organizațiile guvernamentale au, de asemenea, prejudecăți. Dacă termenul "program" se referă la intenția ideologică sau general intelectuală, în sens larg, **agenția** se referă la structurile administrative (incluzând administratorii) create de stat pentru a implementa sau realiza acea ideologie sau program. Organizațiile guvernamentale constau din ființe umane cu propriile loialități, prejudecăți, ideologii, și acestea nu sunt mereu în concordanță cu politicile oficiale și scopurile declarate ale guvernului. Programe sofisticate pot fi subminate, accelerate, întârziate sau chiar paralizate dacă funcționarii publici manifestă reticență, în condițiile în care cultura organizațională permite libertate de opinie deplină.⁷⁴

În acest sens, analizând procesele de luare a deciziilor, a practicilor de angajare și promovare a personalului, natura administrației (profesională, clericală, tehnică) și organizarea și ierarhia internă, arhivistul poate determina tipul *etos*-ului sau cultura operațională expusă de agenție. **Programul**, este el primar sau secundar sau auxiliar funcției **agenției**? **Agenția** este primul motor al **programului** comparând cu alte agenții? Cât de descentralizată este instituția și la ce nivel ierarhic are loc

⁷¹ *Ibidem*, p. 6.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*, p. 8.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 9.

interacțiunea cheie dintre cetățeni și stat? Ce nivel este cel mai discret în aplicarea politicii și a liniilor directoare?⁷⁵

Agenția, de asemenea, are un impact deosebit asupra organizării și structurii documentelor și a sistemelor de creare a documentelor. Conștientizarea naturii mediului dincolo de mesaj este esențială, întrucât calitatea imaginii reflectate de documente este mereu conturată și adesea distorsionată de limitările diferitelor sisteme înregistrate. Astfel, practicile agenției în această privință trebuie atent cercetate pentru ca natura și importanța tipologiilor materiale și contextuale ale informațiilor documentelor actuale – cum au fost create, ordonate, indexate – să poată fi determinată. Arhivistul trebuie să cerceteze dacă documentele rezultate din interacțiunea cetățeni-stat care trec dincolo de rutină și devin controversate sau care stabilesc anumite precedente sunt manipulate corespunzător, pornind de la sistemul de înregistrare: dacă sunt îndosariate separat, codate sau colorate sau adnotate diferit, sau indexate în altă parte.⁷⁶

Încercând să documenteze **agenția per se** și cum funcționează, arhivistul va cerceta și adesea obține diagramele organizației, programele de informare (declarații ale mandatelor, practici procedurale, regulamente interioare etc.), rapoarte anuale, forma de administrare a documentelor și exemple, ghiduri de clasificare a documentelor, istoricul organizației și informații personale (privind pregătirea, promovarea, profilul carierei etc.). Având în vedere că informațiile **agenției** sunt larg accesibile în formă publicată sau/și în documentele structurii centrale (buget, audit, profile statistice, rapoarte de investigare, audiențe publice), arhiviștii, într-o eră a informației supraîncărcate, ar trebui să fie extrem de selectivi în privința preluării documentelor de la fiecare agenție, astfel încât acestea să dovedească doar cum funcționează (valoarea evidențială a documentelor).⁷⁷

Așa cum structurile administrative create să ducă la îndeplinire programe, adesea dau dovadă de prejudecăți inerente, cum ar fi cultura operațională (gradul de inițiativă, de interpretare, discriminare, determinare permis personalului) și structura sistemelor de păstrare a documentelor, într-o manieră asemănătoare, și natura comportamentului **cetățenilor** poate avea un impact asupra dialecticii societății; acest comportament poate varia în desăvârșire și acuratețe, în durata de concretizare a interacțiunii cu agenția și în modul în care cetățenilor le este permis să aibă un direct, conștient record la **agenție** prin intermediul libertății de exprimare.⁷⁸

În timp ce menținerea răspunderii guvernului și a continuității administrative și protecția drepturilor personale sunt recunoscute ca fiind semnificative pentru arhiviști, principala justificare pentru arhive a majorității utilizatorilor și a contribuabililor în general rezidă din calitatea arhivelor de a oferi cetățenilor un sens al identității, al localității, al istoriei, culturii și al memoriei personale și colective. Pur și simplu, este inacceptabil de a limita memoria societății doar la reziduurile documentare rămase sau alese de creatorii de documente, ci de a tinde către o

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 10.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 11-12.

perspectivă largă a **gubernării** și nu doar către o mărturie a **gubernelor guvernând**.⁷⁹

Archivists mainly working in national or institutional archives need to start thinking in terms of the process of governance, not just of governments governing. «Governance» includes being cognizant of the interaction of citizens with the state, the impact of the state on society, and the functions or activities of society itself as much as it does the inward-facing structures of government and its bureaucrats.⁸⁰

Macro-evaluarea a fost percepută, în esență, ca un “al treilea val” în gândirea arhivistică, o teorie ce îmbracă, într-o formă nouă, vechi concepte arhivistice. Această regândire a teoriei evaluării și selecționării documentelor de arhivă este impusă de mutațiile înregistrate la nivelul întregii societăți.

Accentul se deplasează de la o evaluare *from the bottom up* la o evaluare *top down*, dintr-o perspectivă holistică. Obiectivul macro-evaluării este evaluarea instituțiilor creatoare de documente, urmărindu-se o analiză cuprinzătoare, globală a acestora nu pentru a determina *a priori* valoarea documentelor create (contrar abordării germane în care se judeca valoarea documentelor de arhivă *a priori* în funcție de poziția ierarhică a instituției), ci pentru a stabili o listă prioritară în vederea planificării selecționării întreprinse asupra instituțiilor statului în concordanță cu strategia națională de preluare sau achiziționare.

Această cercetare amănunțită permite arhivistului să determine în avans, **unde** documentele de arhivă având o potențială valoare arhivistică ridicată vor fi găsite. Semnificativ, macro-evaluarea trebuie dublată, ulterior, de o micro-evaluare, în scopul de a confirma sau respinge ipoteza inițială. Rezultatul acestui proces complet constă în preluarea sau achiziționarea de către Arhive a unor documente de arhive cu valoare istorică ridicată.

Orice reevaluare a teoriei de evaluare trebuie să pornească de la premisa că în spatele documentului de arhivă stă *very act and deed* pe care o simbolizează, că în spatele documentului actual stă funcția care conduce la crearea sa. Centrul de greutate în determinarea valorii documentelor de arhivă, în macro-evaluare, se deplasează de la utilizarea tradițională a contextului de a explica sau situa documentele de arhivă – materie – la conceptualizarea provenienței. Principiul provenienței se schimbă de la a lega documentele direct de singurul loc de origine într-o structură organizatorică ierarhică tradițională (practic, acea “ordine inițială” pe care o invocă Jenkinson pentru a respinge orice intervenție a arhivistului în procesul de evaluare și selecționare a documentelor de arhivă la instituțiile creatoare) la a deveni un concept mai elastic și virtual, reflectând acele funcții și procese ale creatorului care se află în spatele creării documentelor de arhivă, aflat într-o permanentă evoluție organizatorică.

⁷⁹ *Idem*, *New Formulations for Old Concepts* cit., p. 8.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 9.

Perspectiva macro-evaluării se schimbă de la evaluarea documentelor de arhivă pentru potențiale valori de cercetare (pe care Schellenberg și succesorii săi își concentrău teoria) la a deveni mai mult o analiză de macro-evaluare a funcțiilor societale ale creatorului de documente de arhivă, a programelor și a activităților acestuia și a interacțiunii cetățenilor cu aceasta, și selecția celor mai succinte documente de arhive ca proiecții ale acestor funcții în vederea păstrării permanente (se recunoaște influența teoriei lui Hans Booms, reformulate, potrivit căreia valorile societății sunt mai bine identificate, indirect, prin analizarea funcțiilor a acelor creatori-cheie desemnați de societate să realizeze nevoile și dorințele). Această perspectivă – diminuarea, la maximum, a rolului utilizatorilor-cercetători – în determinarea valorii documentelor care urmează a se conserva nu implică o negare a propriei istoricități a arhivistului. Având în vedere că nimic nu este natural și obiectiv în procesul de amintire și uitare, arhivistul trebuie, dimpotrivă, să își admită propria subiectivitate pentru a alege acele documente care să reflecte imaginea societății contemporane lui (această subiectivitate nu justifică pasivitatea promovată de Jenkinson).

Nefiind doar o teorie fundamentată de un arhivist izolat, ci emanând din practica arhivistică canadiană, macro-evaluarea pare a fi soluția care se pliază realităților actuale ale societății canadiene, o alternativă atrăgătoare la abordările tradiționale ale evaluării. Dar poate fi, oare, o soluție și pentru arhivistica românească care în materie de selecționare continuă să rămână tributară unui sistem centrat pe valoarea practică și valoarea istorică? Cu certitudine, demersul ar fi unul anevoios, presupunând nu doar o aprofundare a ideilor macro-evaluării, ci și o incursiune în trecutul propriu, o reinterpretare, dincolo de orice semnificații ideologice politice, a tradiției arhivistică din perioada comunistă în raport cu realitățile actuale ale societății (nomenclatorul arhivistic *versus* indicatorul termenelor de păstrare *versus* contextul funcțional), o adaptare la standardele internaționale.

Macro-appraisal (abstract)

This article offers a detailed presentation of macro-appraisal, as an alternative to classical theories of archival science, reviewing the most relevant theories and their respective literature. Macro-evaluation was considered to be a “third wave” in archival theory, a theory that presents old concepts in a new light. This need to reshape appraisal and selection theory is imposed by large mutations in our modern society. In the same time, the study questions the applicability of the concept in the Romanian context.